

DISC. IV.
Romana nullitatis societatis officii.
An dissoluta societas per mortem creditoris absque eo quod factus esset locus lucro, illa renovari possit cum uno ex duobus heredibus; Et quotenus id fieri non possit pro rata spectante ad cohæredem absentem, An substatueatur pro rata spectante ad eum qui contraxit.

DISC. V.
Romana Renovationis.
Fidejussor debitoris in societate officii, An possit in præjudicium principalis absentis, vel ignari renovare societatem, sive alteram ex integro contrahere, ut priorem dissolvere; Et quid ubi ipsemet fidejussor est etiam creditor, An id agere possit ad proprium commodum.

DISC. VI.
Romana solidationis computorum.
An unus & idem possit esse debitor & creditor societatis officii, & quando id sit compatibile. Inita societate inter officialem & duos creditores infolidum pecuniæ datores, An per mortem unius ex istis societas dissolvatur.

DISC. VII.
Romana nominationis.
An cessarius societatis officii mutare possit personam, sub cuius vitæ periculo illa currere debeat, ac exercere talem nominandi, seu mutandi facultatem socio cedenti attributam, Et de materia dissolutionis societatis, quando illa sequi dicatur per mortem cedentis, vel per mortem cessarii.

DISC. VIII.
Camerinen. societatis officii.
An societas officii contrahi possit per eum qui non est officii titularis, sed fructuum emolumentorum reservatarius, Et quid è converso, an contrahi possit per Titularem, ubi alter est fructuum & emolumentorum reservatarius.

Et an idem reservatarius qui societatem contraxit, præstando nudum nomen in gratiam alterius qui pecuniam recepit, ac bonam fidem recognovit, possit ex cessione creditoris officii creditor, ita ut ad eum commodum continuat, & duret societas.

DISC. IX.
Romana societatis officii.
De fructibus non debendis post dissolutionem per dissolutam; Et de renovatione societatis facta per solum officialem absente creditore, An valeat, & an sufficiat ratificatio tacita & conjecturalis.

DISC. X.
Romana, sive C.
An in societate officii fructus decursi converti possint in sortem principalem, novam societatem excis creando.

DISC. XI.
Romana societatis officii renovata.
An & quando post dissolutionem societatis officii per mortem, vel dissolutam, adhuc debeantur fructus ei, qui dedit pecuniam ad societatem; Et aliqua de tacita renovatione cum hærede; Et an exceptio fructuum male solutorum impediat processum executivum pro solutione sortis principalis.

DISC. XII.
Compendium materiæ societatis officiorum.
De origine, seu introductione contractus societatis officiorum in Romana Curia a deo frequentis, & usitati, An ille in utroque foro censeri debeat licitus necnè; Quid verè, & proprie contineat, & quæ ratio illum substatueat, Et de pluribus eius requisitis, & quæstionibus in eo cadentibus.

EX SUPPLEMENTO

DISC. XIII.
Farsen. Prædii.
An dissoluta societas officii fieri debeat tam officiali, quam fidejussori, vel Recognitori bonæ fidei, stante pacto, quod fiat tam uni, quam alteri, & de eisdem dissoluta reproductione, & adnotatione in margine instrumenti.

DISC. XIV.
Romana societatis officii.
An & quando mutatio periculi vitæ attendatur, ac impediatur lucrum, quamvis mors prioris personæ sequatur infra terminum quindecim dierum.

INDEX CAUSARUM

Hoc titulo de Societate officii, ordine Alphabetico per Dioceses dispositus.

C	Nominationis, disc. 7.
Camerinen. Societatis officii, disc. 8.	Nullitatis Societatis officii, disc. 4.
F	Renovationis, disc. 5.
Farsen. Prædii, disc. 13.	Societatis officii, disc. 2.
P	Societatis officii, disc. 9.
Perusina Societatis officii, disc. 1.	Societatis officii renovata, disc. 11.
R	Societatis officii, disc. 14.
Romana sive, &c. disc. 10.	Solidationis computorum, disc. 6.
Lucri Societatis officii, disc. 3.	Compendium materiæ societatis officiorum, disc. 12.

**JO. BAPTISTÆ
CARD. DE LUCA
Libri Quinti Pars Prima,
DE USURIS, ET INTERESSE.**

**FIRMANA
PRO PAITINIS
CUM BENETTIS.**

DISC. I.

Discursus arbitrarentalis pro veritate.

De contractu trino, seu de tribus contractibus, societatis, assicurationis sortis, & assicuracionis lucri; An eodem tempore cum eadem persona celebrari possit; Et quid ubi dicti tres contractus non exprimuntur, sed datur simpliciter pecunia sub certo lucro? An subintelligantur pro eodem lucro substatuendo.

SUMMARIUM.

- 1 Falli series.
- 2 Ex pecunia non dantur accessiones.
- 3 De contractu trino, seu triplici contractu, societatis, & duplicis assicuracionis sortis, & fructuum, quod valeat.
- 4 Non est necessaria explicita conventio dictorum trium contractuum, sed sufficit implicita.
- 5 De conclusione, de qua, n. 3. quod non valeat.
- 6 In materia usuraria, alii que materiæ fori externi, Canonistis potius, quam Moralibus est deferendum.
- 7 Dicitur contractus ex sensu Rote substatuuntur ex intervallo.
- 8 Decisiones Rote non attenduntur in eo, quod dicuntur incidere.
- 9 Minusque allegari possunt pro decisionibus, ubi pendet revisio.
- 10 De cons. 520. Romani, ut sic receptum.
- 11 Expenditur cap. per vestras, de donat. inter vir. & uxorem.
- 12 Quando procedat opinio Moralium, de qua, n. 13.
- 13 De differentia inter forum internum, & externum in materia usuraria.
- 14 De differentia inter casum in quo dicitur tres contractus explicite deducantur, & quando tacite.
- 15 Major urget suspicio, ubi dicitur contractus fuisse super pecunia, quam si super animalibus, & aliis rebus.
- 16 Etiam in casu quo dicitur conventio trium contractuum sit licita, requiritur congrua recompensa assicuracionis.
- 17 An observantia, & consuetudini sui deferendum in hac materia.
- 18 Quando dispositio text. in cap. per vestras locum habeat, & an favor alimentorum in hoc operetur.
- 19 De contractu, per quem datur quis alteri pecuniam ad eam trahendam, & girandam super cambiis.
- 20 Quando substatuuntur tres contractus prædicti etiam in sensu Canonistarum.

Card. de Luca, Lib. V.

Antonius Benettus Bergomensis in Urbe negotiator, de anni respectivè 1613, 1616, 1625, & 1640. plures dedit pecuniarum summas Aurelio, & Jo. Baptiste fratribus de Paitinis pariter Bergomenibus, ejusque atinentibus in Civitate Firmana negotiatoribus, ut illas eorum riscio traficantes sibi responderent de lucro ad rationem quinque pro quolibet centenario, & anno; Mortuis autem tam dante, quam recipientibus, inter eorum hæredes ortæ fuerunt controversiæ super capitulum restitutione, ac respectivè fructibus, seu lucris, præteritis hæredibus recipientium, nedum ad aliqua lucra, quæ debenda remanebant, non teneri, verum etiam cum solutis, utpotè usurariis ipsam sortem extinctam esse, potissime quia supponebatur aliquam notabilem dictæ pecuniæ partem, vel ob deoctionem debitorum, & corresponsalium, vel ob alia accidentia perisse, argue ut vulgo inter negotiatores dicitur, jam riscum incurrisse. Unde benevolè agentes, dictas controversias ore tenus compromiserunt in utriusque partis respectivè Advocatos pro veritate examinanda, quorum unus ego fui ex parte dictorum de Paitinis electus.

In congressu igitur habito cum altero Advocato electo ex parte creditorum, non dubitabatur de principio in Romana Curia absoluto, quod ex pecunia tanquam de sui natura sit nullum lucrum, nullaque accessio percipi potest extra usuram, non dato legitimo titulo lucrorum, seu accessio-nis justificativo, quo cæsante, cum mutuum debeat esse gratuitum, omnique accessio usuraria dicatur, exinde de plano resultat, ut quequid in eorum causam solutum esset in sortem imputandum sit.

Credebat tamen alter Advocatus adesse titulum dictarum accessionum justificativum, quem trinum Canonista, & Morales nuncupare solent, resultantem ex concursu trium contractuum. Primo scilicet societatis, in qua unus ponat pecuniam, alter operam. Secundo assicuracionis sortis principalis, quam pecuniæ receptor faciat. Et tertio assicuracionis certi lucri, quam idem receptor, qui pecuniam negotiaturus est, pariter faciat ad tollendas contentiones super rationum redditione, ac lucrorum quantitate; Quam contrahendi speciem licitam esse, quamvis cum eadem persona ab initio, & contemporanèe fiant, post Major, quem omnes in antesignanum allegant, tenent Navarr. in manual. cap. 17. num. 254. & in cap. si generaberis 14. notab. num. 32. & segg. ubi late hanc opinionem ab impugnacionibus Soti, & Cajetani tueri conatur, & sequuntur plene Lessius de just. & jur. par. 2. cap. 25. num. 22. cum segg. Bonac. de contract. disp. 3. q. 3. punct. 1. num. 2. Dian. par. 1. tra. 7. §. de contract. rel. 30. De Lugo de just. & jur. disp. 30. num. 42. & segg. plenè Scaccia de camb. §. 3. glof. 3. n. 36. & segg. mult.

riculum, solaque conventio continet, quandam speciem divisionis, seu transactionis super verisimiliter sperato lucro, ita ad tollendas dissensiones, & controversas super redditionibus rationum diviso, ut una pars sit dominii pecunie, altera negotiatoris, tanquam in iustis, & ministri pro ejus mercede, sed non adesse susceptio periculi in forte, qua concurrende, hujusmodi conventio species corrupti videtur, ut advenit in Camerinen, *sub tit. de cambiis, disc.* ubi in specie habetur actum de hujusmodi forma contrahendi, & sic termini sunt omnino diverfi.

Tunc autem istorum trium contractuum simultaneus concursus admittendus videtur, quando secundus affectationis foris non est simplex, & indefinitus, itaque pecunie receptor quodcumque periculum, seu riscum in se suscipiat etiam casu fortuiti, sed solum ubi suscipit illud periculum, seu riscum, quod congruum, & contrarium videtur suscepto mandato, seu suscepta administrationi, quod scilicet pendeat a decoctione, vel insufficiencia eorum, quibus pecunia, vel merces traficanda creditur, ut ita sit diligens ad investigandum conditionem personarum, cum quibus contrahit, & ne alius daretur occasio fraudibus, & collusionibus, quibus mediantibus hujusmodi facti, vel iustitios colludendo cum deceptoris, ac minus idoneis, ipsum dominum, seu socium supplantarent, eam tunc revera solum duo contractus, societatis, & divisionis sperati lucri concurrere dicantur; Sreterunt autem hæc in terminis simpliciter discursus, neque ad aliquam determinationem deveniunt est.

SUMMARIUM.

- 1 De varietate, qua dignetur in hac materia, & in convenientibus exinde resultantibus.
- 2 De contractu in trino.
- 3 Quibus scriptoribus non sit deferendum.

ANNOT. AD DISC. I.

Repetendum in hac materia usuraria venit idem, quod iam alibi pluries iniquatur, quod nempe in ea, & aliis dependentibus, vel connexis, in quibus eadem usuraria infectio quandoque cadit, ut sunt cambis, census, & societates officiorum, de quibus in hoc eodem libro in suis titulis, ac etiam usura dotales, & usurae pretii in contractu emptionis, & venditionis, de quibus in suis respective titulis *sub tit. de dote, & sub altero de empt. & vend. prae* dicatur concursus contractuum in eodem subjecto, magne scilicet facultatis, & certitudinis, magnaque & converto difficultatis, & incertitudinis, adeo ut illa materia, quæ de per se, & in abstracto est omnium forte materia, atque magis certa habeat principia, eam saperet capaciatem. Nullus enim Catholicus cuiuscumque sit regionis ultra, & citra montes, & conjuncte fori professor tam spiritalis, quam ptophani negat, quod usura sit illicita, omnique jure etiam divino utriusque veteris, & novi Testamenti damnata, adeo ut Pontificia potestas ei non dispense, quodone postmodum vero, vel inter pretatio qualibet accessio sit illicita, & usuraria juxta divinum oraculum, mutuum date, nihil inde sperantes, adeo ut nequæ datur parvas materiae, quoties legitimus titulus refectionis interesse lucri cessantis, vel damni emergentis non accedat, neque Partium conventiones, ac spontanea solationes usuras alias illicitas, reddant licitas, cum in hoc Partium conventiones, vel confessiones nihil operentur, nisi ex post facto quocumque suff. carionis motivo cessante, debitoris ex vera libera, & spontanea voluntate gratuitaque, vel benevolentia regulata accedat donatio, vel remissio, atque in his principiis, utpote certis omnes concordant.

Et tamen, ut patet ex censibus recentis tam *hoc tit.* quam in aliis enunciatis *de cambiis, censibus, emptione, & venditione, & dote, & ex tot Rotæ Romanæ, aliorumque Tribunalium decisionibus, torque utriusque fori scriptoribus iuris, & Moralibus adeo magna dignoscitur opinionum scissura, & praxis, vel styliorum diversitas, adeo ut unus, & idem precibus ac in dividuis contractus inter easdem partes, exempli gratia, in Romana Curia reputatur in utroque interiori, & exteriori foro usurarius, & illicitus; In Regno vero Neapolitano, vel in Hetruria, & Liguria aliisque regionibus, & principatibus ejusdemmodi provincie Italia intra viscera Catholica religionis reputetur pariter in utroque foro licitus, & non usurarius, cum etenim eadem in omnibus sit Catholica religio ex eisdem invariabilibus principiis regulanda, eademque individua sit anima, & conscientia, non videtur quomodo possint simul stare, ut qui in uno loco accessiones re-*

cipit, in statu peccati, ac damnationis censeri debeat, in altero autem ob eandem in statu licitæ.

Quando etenim ista varietas consistere in iis, quæ facti sunt, non autem juri, puta quod, exempli gratia, in dicto Regno Neapolitano, aliisque enunciatis principatibus, & regionibus, ac similibus requisita justificativa interesse lucri cessantis, vel damni emergentis, utpote in ea regione notoria, & habenda pro justificatis non egant alia specialia, & expressa probatione, quæ in Romana Curia, istoque principatu Romano necessaria reputatur, adeo ut constituta, vel stylus veretur circa temporali tempore facti, tunc illa divitias est comparabilis, ac practicabilis, quando tamen per personam, & contractum, aliamque conventionem accedat etiam diversitas, quoniam in contractu inito in una regione, cum illius consuetudine, ac stylo procedendum sit, in altero autem ejusdem generis, vel speciei in omnibus simili, sed inito in diversâ regione, in qua cum diversa vivatur opinione, diversimodè procedi debeat; Sed punctus impetrecibilis est in uno eodemque contractu, vel actu ejusdem loci, eandemque personarum, quod si contingat de illo agi in una Curia judicetur abus, & si in altera agatur, adeo ut accidentaliter competentia fori iustitiam negotii principalis, ac substantiam vel immutet etiam apud inter eos fori professores, hoc etenim in genere fatetur, quod nempe super capaciatem, meaque intellectus non percipit.

Exinde vero manent extrema vitiosa, quoniam in illis principatibus, & regionibus, in quibus dicta requisita lucri cessantis, & damni emergentis, utpote habenda pro notariis non indigent justificatione speciali, totum remissum videtur libertati contrahentium, adeo ut in hac materia usuraria juris theoretice remaneant ideales, & in abstracto pro scholis, & academiis, vel circulis, in praxi autem, vel in concreto non sit verificabilis casus usurae, & illicitæ; Et è converso in illis principatibus, & regionibus, in quibus eodemdem requisitorum justificativa specialis desideratur juxta illam formulam, quæ vulgo tribuitur Paulo de Castro, materia redacta sit ad meram formam abstractam verborum, adeo ut longè melior sit conditio fori usuri, & callidi feneratoris, qui usurarium cupidus talem formulam verbalem, & ceremoniale diligentissime ad in plere sargit, quam sit proborum virotum, vel mulierum in simplicitate, ac bona fide ambulantium cum veritate naturali, iteque mirum est, ut illi ad quos pertinet, ad hæc non advertant, certamque formam, ac taxam statuunt, ut ita tollantur torbale, & dispersiones, & conscientiarum illaqueationes.

Præceteris autem illi sequitur in puncto contento in hoc *disc. 1.* in quo agitur de contractu trino pene idem, ut in eo advertitur, de illo autem alio non sapperit occasio agendi; Et quamvis pro moderno elaborato collectore stylo, multa desuper cumulet, vel involvat Siculus Pilaja in quibusdam ejus privatis collectionibus, quibus nescitur cum quo fundamento, decisionum titulum dedit *tom. 1. lib. 2. de usur. & cambi. n. 19. & tom. 2. eod. lib. 2. de usur. & cambi. n. 10. n. 9. & segg.* At tamen ut in ipso discursu dicitur, theoretice generaliter idealiter, ac in abstracto sunt veræ, sed difficultas est in eorum reductione ad praxim; atque in isto præsertim. Scriptore expertus sum super hoc puncto præfatio, id quod sæpius in aliis agnovi, præsertim vero in Moralibus, & in aliquibus etiam Canonis, & Legistis Cathedralis, vel aliæ magnorum tribunalium, magnarumque Civitatum, & negotiorum praxim non bene callentibus, quod scilicet cum magno labore, summaque patientia, & quandoque etiam cum ingenio, & eruditione theoretice multa bene scribunt, sed quando interrogantur de applicatione, & praxi, nec quidem superficiem negotiorum percipiunt, Cum etenim iste *Scriptor* post jam dicta dicta opera ad Curiam accessisset, ubi obiit, atque meum studium frequentaret, quando ego admittendo conclusiones, & theoreticas tanquam veras, cum interrogavi, quod reduceret rem ad praxim, ac offenderet casum, vel exemplum, in quo id esse adaptabile, nescivit quid diceret.

TUSCULANA SOCIETATIS,
SEU LOCATIONIS.
PRO DESIDERIBUS, ET FRATRIBUS
DE FANFONIIIS,
CUM DOMINICO PERSIANO.
Casus disputatus coram A.C.

De Bulla Pii V. super prohibita societate animalium ad capitale saluum, an & quando locum habeat, necne;

necne; Et de eodem contractu trino, seu concursu trium contractuum, societatis, & securacionis lucri, & affectationis lucri, & securacionis lucri, quando substatineatur. Et quid in contractu locationis in quo conductor suscipiat in se casum, seu periculum rei locatæ.

SUMMARIUM.

- 1 Falli series.
- 2 De Bulla Sixti V. contractus ad capitale saluum, & num. 10.
- 3 De contractu per quem dantur animalia estimata, sub pacto restituendi estimationem infra certum tempus cum accessione, & n. 5, & 11.
- 4 Animalia possunt locari ac deduci in contractum locationis.
- 5 Declaratur conclusio, de qua, n. 3.
- 6 De ratione ob quam congruum est conductorem suscipere in se periculum rei conductæ, ubi agitur de animalibus, & similibus bonis.
- 7 An in contractu super animalibus deferendum sit usui, & de differentiâ ubi contractus est super pecunia.
- 8 De pacto per quod condonans equum à decturino suscipit in se periculum.
- 9 Quando dicitur adesse congrua recompensa periculi.
- 10 De Bulla Sixti V. de qua, n. 2.
- 11 De conclusione, de qua, n. 3.
- 12 An & quando in contractu locationis ad sit usura.

DISC. II.

HABENTES Fanfonii in Oppido, seu Castro Montis Comparum quinque currus, quorum singulis assignata erant duo juga bovum, ad effectum vhenidi sub conductoria mercede virtualia aliaque bona, itaque essent in totum boves 20. dictos quinque currus ita instructos, seu, ut ibi dicitur, quinque feras, sub asserione, quæ vera & justificabilis supponebatur, quod locando singulis diebus & temporibus ad proprium commodum, detracto sumpta famulorum, seu operariorum ad id necessarium, sive dando ad simplicem societatem alteri, qui solam operam poneret, juxta commune experimentum reportarent utilitatem in scuris 60. circiter quolibet anno pro singulis curribus vel fectis, inite cum Dominico Persiano contractum trinum, ita à Notario expressè nuncupatum, per quem dictos currus, seu feras illi locavit ad quinquennium, prævia ratum bovum, quam currum estimationem ad rationem scurorum 128. circiter pro qualibet ferra, sub pacto, ut licetam dicto termino, conductor ea restitueret deberet, in statu eandem ejusdem valoris cum obligatione supplendi diminutionem ex morte animalium, vel alia deterioratione resultantem; Et converso autem augmentum ipsius conductoris commodò cederet, atque in euitu hujus periculi deteriorationis per conductorem suscepti, illa locatoris verisimilitas utilitas, quæ aliis in eadem simplicis locationis, vel feneratoris fero periculo futura esse scurorum 60. circiter, remaneret solum futurorum 20. dimissio reliquo ad commodum conductoris in compensationem dicti oneris; Cumque dicto quinquennio elapsedo locator urgeret pro restitutione currum & animalium, seu estimationis, dum supponebantur ea partim mortua & partim distracta esse, conductor opposuit de integra restitutione foris, cum dicta pensioe scurorum centum singulis annis in causam dictæ convente pensionis ad rationem scurorum viginti pro qualibet ferra sequita, quasi quod ob hujusmodi contractus inflectionem ac usurarium qualitatem, totum id quod soluta est, in sortem cedere deberet; Et introducta causa coram A. C. scribentibus pro conductore reo convento, pro hujusmodi præsentionis compensationem, allegabant primò *Constitutionem 45. Sixti V.* registratam etiam per Leotar. *de usuris q. 31. n. 10.* perquam prohibentur, nedum societates, sed omnes & quicumque contractus & conventiones, quibus mediantibus, dantur animalia, vel alia bona estimata sub pacto ea restituendi ejusdem valoris, ac interim præstandi certum & determinatum lucrum, & qui contractus vulgò dicitur *ad caput saluum.*

Et secundo in communi traditione Moralium, de quibus Leotar. *cod. q. 31. n. 7.* ubi allegantur Conradus, Azorius, Filiucius, Rebell, Molpesh, & ceteri, quod si dantur animalia estimata pastoris, vel rustici, sub lege restituendi estimationem infra certum tempus, cum certo lucro interim præstando, contractus dicitur usurarius, quoniam stante

estimatione ex quocumque casu non alterabili, verè & propriè occultari dicuntur duo contractus, unus emptionis & venditionis animalium pro eo pretio, alter vero mutui impliciti, seu interpretativi ejusdem pretii vel accessionibus ratione dilationis, vel temporis.

His tamen non obstantibus, Ego priusquam hujusmodi disputatio assumeretur, ex parte dicti locatoris consultus dicebam, prout in causâ de disputatione deinde repetebam, hujusmodi quæstionem esse pro meo iudicio, potius facti quam juris, proindeque certam regulam, ac determinationem dari non posse, sed illam ex singulorum casuum particularibus circumstantiis pendere. An scilicet major fructus, seu utilitas rei locatæ, qui conductori remittitur, adæquet necne pretium dicti periculi, seu securacionis, cum de reliquo non verforetur in contractu trino, seu concursu trium contractuum societatis, affectationis foris, & securacionis lucri, ut aliis primo aspectu credebam, ac etiam credidit Notarius in id instrumentum hunc contractum trinum vocando.

Siquidem verè & propriè iste erat contractus locationis & conductiois, qualem partes expressè ac principaliter dixerunt, licet Notarius se involvendo, dictum alium terminum contractus trinoque adhiberit, dum animalia & currus data non erant ad liberum usum, liberamque dispositionem recipientis, quia conventum erat, eadem restitui debere, cum sola obligatione supplendi decementum, & sic erit locatio, & conductio qualem partes expressè dixerant, neque dubitatur animalia in contractu locationis deduci posse, ut admittunt Conradus & ceteri Morales supra allegati, & firmavit plures Rota præsertim *dec. 126. post Zachariam de obl. cam. & apud Dunozi. dec. 54.*

Solumque hujus contractus natura sic alterata dicitur, quod quemadmodum periculum casus de jure est locatoris, ita transfundatur in conductorem, quæ alietario ubi agitur de locatione animalium, vel aliarum rerum utualium, quorum pretium promptè haberi potest, de facili concumpit contractum, illamque transfundat in mutuum interpretativum, & succedive usurarium ita sub hoc vocabulo palliatum, juxta doctrinam Bart. in *l. si ut certo, §. nunc videtur duntaxat commo. dati, Caroc. de locato. q. 9. Roderic. lib. 2. q. 3. num. 64. Leotar. quest. 36. n. 25.* Atque in idem conferunt dictæ alie autoritates, de quibus Leotar. *dicta quest. 31. n. 7.* de contractu venditionis, seu dationis animalium sub obligatione restituendi estimationem infra certum tempus cum accessione ut supra.

Verum dicta propositio fallit, ubi consueta pensio, seu rei locatæ utilitas verisimiliter sperata adeo diminuitur, quod lucrum ratione dictæ diminutionis à conductore reportandum, dicatur congrua compensatio dicti periculi, sive congruum pretium affectationis, cum tunc id nullo jure prohibito videatur, ut in specie advertitur per Leginum *de usuris. c. 54. n. 3. Molin. de contract. disp. 417. n. 15.* cum quibus pertransit Leotar. *dicta q. 36. n. 25.* & admittitur in *dicta dec. 54. Dunozeri.* Atque videtur opinio multum probabilis ratione subjectæ materiae; Cum enim agatur de animalibus ad certum laborerium, seu fructum destinatis, in quibus frequentius petere pro, vel deteriorari pendere solet, vel à modica diligencia conductoris, seu custodis & operarii in illis nutriendis & gubernandis, vel ab immoderato usu, ob nimiam aviditatem magis quam ut par est extructando, atque justificari de facili non possunt hujusmodi culpa, pro quibus conductor aliis etiam de jure teneretur, cum ipse præstare debeat nedum latam & levem actione locati, sed etiam levissimam saltem in committendo actione legatæ fidelitæ ex deductis apud Greg. *dec. 528. n. 9.* cum aliis in Romana incendiis, & in Bononiens. mercium, & in aliis in sua materia *sub tit. de locato.*

Hinc proinde cum dictæ culpa, utpote satis difficilis ac moraliter impossibilis probationis, convinci non valeant, rationabiles, ac subjectæ materiae adaptatum videtur dictum pactum susceptionis periculi per conductorem, cum dimmodo estimatio periculi, quod provenire potest à casibus fortuitis, & citra culpam remaneat congrue compensata; Ideoque ut dictum est, quæstio remanet potius facti quam juris, ex ipsius facti circumstantiis prudentis iudicis arbitrio decidenda; inspecta qualitate personarum, ac bonorum, & temporum, ex quibus concipiendum sit, an id in fraudem & pallium usurarium ita conventum sit necne.

Potissimè verò in hac specie magnificandia venit ea circumstantia, quæ in proposito contractus trini, seu trium contractuum intervenientium inter datorem & receptorem pecunie ad negotiandum magnificatur per Morales, 7

pro meo autem sensu nullius, vel modici momenti, ut habeatur in Firmana disc. procedenti, ob longam differentiam militante inter contractum, in quo intervenit pecunia de sui natura sterili, & cujus contractus importat mutuum proprium & verum, neque in ea cadit contractus locationis & conductionis; Et animalia, vel alia bona mobilia, in quibus dicitur contractus locationis & conductionis, ille vero mutui solum inquit proprie & interpretative ob pacta alterativa contractum corruptum, Fortis vero ob dictam rationem subjecta materia congrua, ut scilicet ita conductor, sciens periculum esse suum, magis diligenter invigilet, nedum in custodiendis, & gubernandis animalibus, & abstinendo ab indifferetio usu, indifferetate extruatur, sed etiam in curando eorum preservationem a casibus fortuitis.

Unde propterea, ut praxis etiam docet, quando dantur equi, aliique animalia ad vecturam sine interventu ipsius vedorum, vel ejus famuli, ad discretionem conductoris, praesertim ad longum tempus, vel pro longo itinere, tunc neque incongruum, neque damnable videtur pactum, per quod conductor suscipiat in se periculum cujuscumque casus, cum obligatione restituendi animal in eodem statu & ejusdem valoris juxta estimationem concordatam factam, dum modo pensio consueta ita diminuat, quod congrue compensatum remaneat dictum periculum ex judicio peritorum ac usu communi, & dummodo actus verus & iustus ita fiat cum vere intentione, seu alia animalia ad vecturam usum habituro, secus autem si talis contractus fiat cum eo, quem domino animalis constat talem usum habiturum non esse, sed illic venditurum pro habendis pecuniis, & tanquam per speciem stocchi, ut frequens praxis docet, ideoque totum pendet ex facti qualitate & circumstantiis, atque in hoc sensu capiendus est usus communis, non autem in eo, de quo d. disc. preced.

Applicatur igitur ad rem, contractus verus ac sincerus inquit cum illo, qui dicitur curibus & animalibus verus usurus erat pro illo exercitio, in quo ipse erat peritus, ut etiam plurimum annorum observantia comprobavit, atque talis est communis usus regionis, tam in isto, quam in aliis casibus & locis adjacentibus, Unde propterea difficultas unice restringitur ad circumstantiam congruae compensationis suscipi periculum, ac illius deteriorationis animalium & eorum, quae ex ipso laborerio & usu naturaliter contingit; Atque retento dicto praesupposito quod ipso locatore dicta animalia cum famulis & operariis ad proprium commodum & respectivum periculum retinente, probabiliter percepturus esset annua scuta 60. pro quolibet curru, seu ferra, dum sola tertia parte huismodi utilitatis contentus fuit, duas reliquas partes dimittendo conductori, reportaret ille ultra lucrum proprii laboris, & industriae utilitatem futurorum 40. singulis annis pro qualibet ferra, ita ut spatium quinquennii obtineret scuta 200. excedentia fere in duplo valorem in sorte principali, quae erat securorum 128. cum spe, quod stante ejus diligentia in bene custodiendis & gubernandis animalibus, & curibus, eorumque moderato usu, restitutionem bonorum locatorum absque detrimento, vel modo facere posset; Et qui contrahendi modus practicer etiam solet in locatione suppellectilium domus, quod scilicet, ad effectum, ut conductor illis bene utatur, & non abutatur, convenitur quod in se suscipiat casum peremptionis, vel deteriorationis, sub diminutione tamen consuetae pensionis, dummodo diminutio sit congrue compensativa oneris, atque concurrat dictum alterum primario necessarium requisitum sinceritatis & bonae fidei, quod nempe non sit pallium, seu color quaesitus, dando bona sub titulo locationis illi, qui vere simpliciter usum habiturus non est, neque conductoris personam gesturus, sed potius emptoris, ut illico revenderet per speciem stocchi, seu civantiae, &c.

Hinc proinde dicebatur non obitare ea quae ut supra in contrarium ex parte conductoris deducebantur; Quatenus enim pertinet ad Const. Sixti V. ut advertitur d. disc. procedenti ex declaratione ejusdem Pontificis ore tenus facta, de qua testantur Scoria Juliniensis, & caeteri collecti per Leo. tar. d. qu. 31. n. 13. circa finem, & per Carleval. de judic. to. 2. disp. 7. n. 22. illa non capit casus, in quibus ex magis communitate & recepto Canonistarum & Theologorum sensu actus reputatur licitus, ut firmatur occasione contractus terni, societatis scilicet, & duplicis affectationis fortis & fructuum, d. disc. preced.

Et quoad aliud obiectum infectionis hujusmodi contractus super animalibus, dicebatur id procedere, quando animalia dantur rustico, vel alteri ad liberum & indeterminatum

um usum, libertatemque dispositionem absque conventionibus illa conservandi & restituendi statuto tempore, cum tunc verus & proprie inesse dicatur dictis implicitis contractibus emptionis, & venditionis habita fide de pretio sub usuraria acceptione ratione dilationis & temporis, & in his terminis loquuntur superius allegati, secus autem ubi dicta circumstantia cessat, Ideoque ad veritatem conclusionem esse veram in abstracto, sed cessare applicationem in concreto, & ad casum, eodem modo, quo in contractu trino, de quo d. disc. procedenti, quando dantur pecuniae, vel merces, juxta Morales ac alii etiam Canonistae & forenses illum substantientes, ut ibi, concordat admittere, secus dicendum esse, quando datori pecuniae innotesceret illum, qui pecuniam, vel merces suscipit ad negotiandum, non esse negotiatorem, neque negociaturum fore, sed accipere ut venderet, ac pretium alii sub auspiciis applicaret; Et ex qua ratione plures idem inferunt in materia cambiurum: quoties ille, qui pecuniam recipit ad cambium, verus non est cambiaturus, sed literas in pecuniis, vel plateis non impleturus, licet hoc contineat aequivocum illorum, qui materiam parum callentes non distinguunt cambium directum ab obliquo, ut in sua materia sub tit. de Cambiis pluries.

In proposito item usurae cadentis in contractu locationis, plures id mihi disputandum contigit, praesertim coram A. C. in ana Neapolitana pro Baptista Rubes cum N. Graco; Cum etenim dicta mulier locaret dicto Graco quadam suppellectilia sub vetera pensione, dicto quoque conductor diu in istis contractibus perseverantia obdormisset, pulsata deinde ad restituenda ipsa bona cum pensionibus de curis & non solum, excipiebatur de usura, deducendo valorem ipsorum honorum de tempore confectionis, atque calculando intermedias pensiones, quasi quod ita pecunias in hujusmodi mobilium emptione erogata importaret magnum lucrum ultra 100. pro 100. Quod etiam vidit oppositum per aliquos conductores suppellectilium a veteris haereticos ex auctoritate Farinac. conf. 162. lib. 2. Verum hujusmodi praesentiones semper recte fuerunt, & merito, qui ubi cessat mutuum verum, vel interpretativum, non intrat usura, ut in dicto casu posito per Farinac. & contra per eum scripta decisum fuit per Rotam dec. 490. part. 2. rec. In his enim bonis mobilibus, quae ubi consumuntur, vel alterantur, & quae in dies & horas subjacent periculo peremptionis, contractus locationis, & conductionis intrat per pensionem, quae in uno anno ipsius rei valorem excedat, & tamen non per hoc intrat usura, ut videmus in equis & mulis, qui in dies, hebdomadas, vel menses dantur ad vecturam, quia si calculatur quantum importat vectura cujuslibet diei, utique conductor die in importat vecturae usum continuate, fructus, seu pensio superat etiam in duplo, & triplo valorem ipsius animalis de tempore initii contractus, sed non bene intrat dictus calculandi modus ab eventu, quia poterat ipsum animal perire ipsam prima die, atque locator pro modo emolumento pensionis unius diei totam sortem amittere. Et ex qua ratione habemus, quod in vitalitatis non de facili concludi potest laeso, ex his quae habentur deducto in Romana locorum montium de Oricellariis sub tit. de Regalibus, disc. 30. ac etiam in Romana, seu Albanen. vinea sub tit. de donationibus, & alibi.

Tunc autem, ut supra, in contractu locationis, & conductionis, intrat tenoris & usurae suspicio, quando hujusmodi bona mobilia, vel se moventia, peremptioni, vel deteriorationi subjecta, de tempore locationis restimantur, cum obligatione conductoris finito contractu, restituendi eadem bona in eodem valore, seu statu quo consignata fuerunt, ita ut periculum peremptionis, vel diminutionis sit ipsius conductoris, cum tunc adesse videatur implicitum, sive interpretativum mutuum in ea pecunia, quam importat illorum bonorum estimatio, ita sub hoc pallio intum ad fraudandas usuras, nisi lucri notabilis diminutio ex parte locatoris, ac respectivum notabile lucrum speratum per conductorem dici valeat congrua merx, seu iustum pretium periculi, quod conductor in se suscipit, aliaque facti circumstantia concurrant, deprivatam fonerandi intentionem excludentes, juxta casum, de quo in hac Tusciana, unde propterea ut supra dictum est, quousque sit de foro interno, in quo apud Deum animus, & propositum distinguunt maleficia. In foro tamen externo hujusmodi sunt quaestiones potius facti quam juris, uniformem generalem regulam non admittentes, sed juxta singulorum casuum particulares, ac individuas circumstantias pro prudenti arbitrio decidende; Atque ad id, ut insinuat, est, satis confert communis usus, eaque circumstantia, quod actus fiat publicus & palam cum

etiam id arguit bonam fidem & sinceram intentionem, ut e converso clandestinitas magnum indicium est depravatae intentionis fonerandi, ut advertitur in Savonen. disc. 12. Multa enim prohibentur clam & occulte fieri, quae ubi publice & palam fiunt, bonam fidem arguunt, ac licita reputantur; Ut ex. gr. habemus in creditore prohibito sub conficto nomine alterius emere pignus ad tex. in l. Et quis sub imagine, C. de distractione pignorum, & tamen non prohibetur publice, & palam tanquam quilibet certis licitare, ut in sua materia sub tit. de quaestio; Ac etiam in tutore, vel alio administratore prohibito emere bona pupilli, seu alterius sub ejus administratione viveris, & tamen publice, & palam id fieri potest, cum similibus; Atque ut supra magna circumstantia est illa, quod non differant sagax, & depravatus negotiator, a simplici, & sincero contrahente, quoties modus contrahendi est ex consuetudine uniformis, dum ita cessat circumventio, vel suffocatio, quae videtur usurae consueta, & quodammodo essentialia requiritur. Atque exinde resultare videtur in hac praesertim usuraria materia tot Juristarum, ac Moralium dissonantias, ac aequivoas, quoniam cum doctrinis, & propositionibus generalibus procedi solet, illas indefinite cuicumque casui applicando, quod continet errorem manifestum, quia singulorum casuum particularis circumstantiae totum agunt, istamque materiam regulant.

ANNOT. AD DISC. II.

De contractu societatis animalium, aliarumque rerum ad capitale salvum, & de intelligentia Constitutionis Sixti Quinti agitur in hoc disc. ac etiam infra, disc. 40.

ROMANA NAUTICI FOENORIS PRO DOMINICO PIGNATELLO. CUM P. PETRO.

Casus decisus per Cameram pro Dominico.

De nautico foenore, seu cambio maritimo, quando & quomodo subsistat, necne, ad materiam & intellectum text. in c. naviganti, de usuris; Et quando dicatur continere societatem, & sic contractum diversum ab illo, de quo in d. c. naviganti.

S U M M A R I U M.

- 1. Facti series.
2. Nauticum foenus damnatum est de jure canonico.
3. Conventio praticata inter exercentes artem, seu negotiationem maritimam, quae vulgo dicitur cambium maritimum importat potius quandam societatem, quam nauticum foenus.
4. Dicitur societati non oblati taxa certa fructuum.
5. In rebus dividuis cessant in parte non facit cessare contractum in totum.
6. Societas potest subsistari super uno officio, vel super una nave, sed periculum distribui super pluribus personis, vel navibus.
7. De opinione Moralium super mendosa impressione cap. naviganti.
8. Quare in foro externo Moralibus deserendum non sit.
9. Reprobatur opinio, de qua, n. 7.
10. De tempore quo edita sunt Decretalia in cap. naviganti.
11. De alio intellectu dictae Decretalis, ubi non ratione mutui, sed sola ratione periculi, sed rejicitur.
12. De ratione differantiae inter forum internum, & externum.
13. An possit remitti offensae, & diligi inimicus quoad Deum, & tamen prosequi vindictam iudicio.

D I S C. III.

Edict Petrus quendam summam pecuniarum Paulo piscatoriam artem exercenti super ejus navi piscatoria, vulgo Tarrana nuncupata, sub illo contractu, qui in locis maritimis, & inter maritimum vitam, ac negotiationem agentes cambium maritimum nuncupatur, sub conventionem accessionum, seu fructuum ad rationem 30. pro centenario, diviso periculo, tam super dicta navi, quam super alicui, quoad satis breve tempus vi tempestatis perit. Hac autem peremptione non obstante, per aliquos annos fructus integre soluti fuerunt, pro reliquis vero plurimum annorum

spatio decursis, ob dicti Pauli principalis debitoris defectum, creditor pulsavit Dominicum, pro dicto Paulo, in solis fructibus, non autem in sorte sibi debentem, atque ad iudice Riparum mandatum executum obtinuit, quo ad introducta per appellationem causa in Camera, per istam ad favorem Dominici appellantis, pro quo Ego in hoc Tribunali solum scribebam, pravia magna discussione, congrua potius ratione articuli, quam summa, prodiit resolutio pro dicti mandari infirmatione.

Quae resolutio mihi, ad solam veritatem reflectenti ex facti circumstantiis, visa est omnino iusta, & probabilis, ob clarum inevitabile dilemma; Aut enim iste contractus dicendus est nautici foenoris juxta terminos textus in cap. naviganti de usuris, & in l. 1. c. 10. r. Cod. de nautico foenore, & tunc dicendus est infectus, & usurarius, iuxta claram, & literalem dispositionem text. in d. cap. naviganti, & correctam esse dispositionem juris civilis in d. l. 1. c. 2. c. 10. r. C. de nautico foenore, concors est Canonistarum, ac etiam legistarum sententia, ex collectis per Leo. de usuris, q. 3. nu. 11. & latè Fagnan. in reper. ejusdem cap. naviganti, qui hanc materiam tractat, ibique videri possunt concordantes frustra transcribendi.

Aut juxta benigniorem opinionem, quam veriore dicit Fagnan. ibid. n. 28. & 29. mihi etiam ardentem, Tum ratione salvandi contractum a labe usuraria, eumque subsistentem, Tum etiam ratione communis usus, ille dicendus est contractus societatis, in quo superarte, seu industria maritima, unus ponat pecuniam, alter vero navem & operam, qualis proprie erat casus controversiae, quoniam exercentes hujusmodi artem piscatoriam ut plurimum non habentes modum habendi retes, aliaque instrumenta necessaria, alioquin sumptus preparatorios faciendos ad futurum piscationis lucrum, quibusdam anni partibus, seu temporibus majus quam in aliis reportandum, neque inventientes creditam pecuniam ob periculum, cui eorum naves, & persona quotidie subjacent, alium non habent modum, quam istum, accipiendi scilicet pecuniam ad societatem futuri lucris sub periculo fortis, ad instar societatum officii, cuiusvis corrupto vocabulo iste contractus, vulgo dicitur cambio maritimum, quia vere isti termini non intrant, intrantes solum in pecunia nautica trajecticia, in qua proprie cadit nauticum foenus, de quo d. titulo Codicis, & in qua pecunia proprie hujusmodi contractum intrare sentiunt plerique, praesertim Morales, de quibus infra, & apud Fagnan. in cod. cap. naviganti, & qui societatis contractum ut infra licitus est.

Non obstante taxa, seu conventionem certa & determinata summa fructuum, seu accessionum; id enim non adversatur dicto contractui societatis, neque usum continet, quoties tamen summa sit congrua & verisimilis, quoniam juxta ea, quae recepta habemus in materia societatis officiorum, ad tollendas lites & controversias inter socios singulis quibusque annis, vel temporibus super redditione rationum, ac verificatione certa quantitatis lucrorum, permittitur ista conventionalis taxa ab initio, quoties ut dixi, est iusta & verisimilis, per quamdam speciem transactionis super futuro lucro incerto, quod potest esse magis & minus, juxta decisionem 70. Coccini passim receptam, cum aliis, de quibus in Firmana & Tuscolana disc. usibus praecedentibus, in proposito contractus terni, societatis scilicet, & duplicis affectationis fortis & fructuum, seu lucri, quoniam tota difficultas est in contractu medio, affectationis fortis, ille vero tertius cum primo passim admittitur, juxta magistrales decisiones Merlini, ac etiam alias in Mediolanen. cambiurum coram Lancellato ibidem allegatas.

Retenta vero ista specie contractus, ob peremptionem unius ex duabus navibus, super quibus periculum distributum erat, factus erat lucro medietatis fortis, unde contractus durabat solum respectu alterius medietatis super altera navi adhuc existente, ex eo quod non refragante partium voluntate, cum agatur de materia fortis, in qua tantum assert utilitatem totum respectu totius, & quantum pars respectu partis, cessatio in parte non facit cessare contractum in totum, juxta plenam, ac magistralem decisionem in specialibus terminis societatis officii coram Merlino dec. 69. alius dec. 454. par. 4. rec. tom. 2. cum concord. & in terminis censuum per Cenc. de censu, q. 110. Merlino. dec. 322. Adden. ad dec. 452. par. 4. rec. tom. 2. quia sicuti stant bene simul societatem officii contracti cum officiali super uno officio, distributo periculo super duabus vicis distributivè pro medietate scilicet super qualibet, ita non implicat istam societatem contracti cum nauta, ac piscatore super ejus navi, quae sit societatis subjectum in ordine ad lucra cum ea facienda, & tamen

tamen periculum fortis super pluitibus navibus distribui. Et consequenter ex tempore preemptionis dicta alterius navis, fructus exigendi non poterunt, nisi pro sola medietate, ob alterius medietatis lucrum jam sequutum, ac successive integri fructus exacti, vel rigosius agendo, tanquam illiciti & usurarii, fore imputationis ipsam fortem extinxerant, vel saltem abforbant fructus non solutos alterius medietatis, super quibus erat questio.

Quia vero scribentes pro alore in duplii disputatione habita in Camera, conabantur sublinere contractum, etiam in terminis nautici fororis; non obstante disputatione dicti text. in cap. naviganti, & communi traditione Canonistarum ibidem, innixi opinioni plurium Moralium, de quibus apud omnium latius de materia agentem, moderum moralium Giballinum de usuris, lib. 2. cap. 4. art. 3. num. 25. ubi est Gudellino, & aliis allegatis, firmat dictam Decretalem esse potius mendosam, quasi quod ex errore impressorum omnia esset dictio negativa, ut scilicet quemadmodum dicitur *usurarius est censendus*, diceret debeat oppositum, quod *usurarius non est censendus*, quam etiam opinionem refert collector Barbosa ad eandem decretalem, n. 2.

Idco super hoc, absque prejudicio reverentie debite prefato, docto quidem, & ingenioso viro, dicebam, ista prefertim esse moriva, ex quibus, juxta ea que habentur in Firmiana, hoc tit. disc. 1. & in Romana cambio sup. sub tit. de cambiis, disc. pariter 1. & sub tit. de factis, offic. in relatione, acalibi, in mea sententia in foro externo, vel nihil, vel parum Theologis, seu Moralibus deferendum videntis, illis tamen plenum locum relinquendo in alio foro interno, ex rationibus in dictis locis deductis, cum innixi soli qualitati intentionis, que in foro interno omnia regular apud Deum judicantem in corde, pleraque assumunt que in foro externo, in quo de intrinsicis non judicatur, nullo pacto sustentabiles sunt, ut prefertim est istud assumptum, ob quod recte dici posse videtur, *crimine ab uno &c.*

Siquidem non solum obstat naturalis discursus, quod Decretales, non unam, sed multas habent, in plerisque diversis locis, diversisque temporibus impressiones, unde si prima, vel aliqua istum errorem continebant, alta emendationes & diligentiores illum corrigere potuissent. Et etiam obstat altera ratio moralis, quod scilicet ita esset destruere necessitatem legum & canonum auctoritatem, si juxta interpretam opinionem & sensum, hujusmodi mendosae admittere deberemus, atque addere, vel delere dictiones, & verba, ex quibus refulset totum oppositum ejus, quod in ipsa lege seu canonum continetur.

Verum etiam quia hujusmodi modestorum sensus ad evidentiam convincitur de errore, ne modestis gratia dicam de indocia temeritate, quoniam dicta Decretalis composita fuit per Gregorium IX. de quo tempore erat jam Cardinalis, doctissimus Canonista Innocentius, prius etiam per alios Praelatos gradus in Curia versatissimus, dum fuit episcopus Gregorius successore poene immediatus, cum solo intermedio spatio 17. dierum brevissimi Pontificatus Celestini IV. ideoque satis probabilis est, dictam Decretalem de prefati Innocentio tunc adeo loci & versati Cardinalis consilio, & participatione factam esse, ut etiam probabilis est, quod tunc & immediate post Decretalem compilationem sub eodem Gregorio factam, in eodem statu Cardinalitio, ipsum commentaria quae habemus eliderit, cum Pontificis occupationes, atenta praesertim illorum temporum conditione, ut ex chonice in ejus vita edocemur, absque dubio id non permitterent, & tam dictus Innocentius de tempore adest proximo, processit cum hac Lectura, cum qua etiam processerunt Hollenf. Cardinalis, Goffredus, Abb. & ceteri viri in Curia versatissimi, & qualificati, scribentes circa ea satis proxima tempora, & quando impressionis usus in Orbe adhuc non habebatur, unde ad evidentiam patet hoc assumptum manifeste fabulz, ac fonnii speciem habere.

Credunt plerique, quorum magna pars est Moralium, de quibus Giballin. Fagnan. & Leotar. ubi supra, prefate Decretalis dispositionem procedere, ubi conventio lucrorum, seu accessio lucrum tanquam merx, seu premium periculi, quod multo ut in se assumit amittendi forem, & tanquam per speciem mercedis assecurationis, qua data justitia, seu congruitate est sine dubio licita; Verum dicebam, & id adversari clara litera textus, ubi consideratur accessio non sola periculi ratione conveniat esse, ibi pro eo quod suscipit in se periculum recepturus aliquid ultra fortem, atque ita explicat glos. verbo periculum.

Idque non ex cessante veritate dicti assumpti, cui Morales & reliqui innituntur, quod scilicet, compatibiliter cum mutuo gratuito, de lucro conveniri valeat, tanquam super pretio, seu mercede assecurationis, & ad iustitiam, cum id data congrua recompensa, sitabique dubio licitum; Sed ex eo quod in foro externo, quoties actus est simultaneus, seu contemporaneus, id est impracticabile, cum impossibile sit justificate hanc intellectuale & imaginariam distinctionem, quoniam alias passim usuris ita fieri possent; atque lex remaneret potius in verbis, quam in rebus, ut in proposito advertitur in dicta Firmiana, disc. 1. Ideoque prudenter Pontifex; ad tollendum istum colorem, seu usurarium pallium, indefinitè hujusmodi contractum damnare voluit, ita exprimendo in verbis, etiam ratione periculi tantum de accessionibus conveniretur.

Benè verum quod quando per possibile hanc distinctio, ac respectivè sinceritas intentionis verè justificari possent, ego quoque admittrem dictum intellectum, sed punctus est in practicabilitate, & consequenter rectè intrat, id quod in dicta Firmiana dictum est, super magna differentia inter unum forum & alterum, quoniam in interno modo discursivè, ac idealiter per quamdam metaphysicam possibilitatem supponuntur, seu figurantur, qua in foro externo, in quo procedendum est cum actis & probatis, sunt impracticabilia; ad iustitiam eorum, qua apud Theologos & morales, de quibus Rovit. super prag. 7. sec. 8. de compositionib. habemus quod possit pars offensa satisfacere Evangelico precepto remittendi offensam, & diligenti inimicum, & tamen quod denegando remissionem, possit prosequi vindictam, seu delinquentis punitionem, non ex proprio odio & vindicta, sed ex zelo justitiae, & ut delinquentes puniantur, quoniam id dicuntur quidem potest idealiter, seu intellectualiter, sed non videtur quomodo redipi possit ad praxim, cum similibus; Et consequenter firmum remanet, hujusmodi contractus usum & frequentiam, non ad dictum titulum nautici fororis, vel assecurationis referendum esse, sed ad alietum societatis vel supra, atque per hanc rationem, seu viam esse sustentabilem, non autem per primam.

ANNOT. AD DISC. III.

De nautico forore, seu cambio maritimo, de quo agitur in hoc discursu, aliqua, occasione agendi de assecuratione, habetur sub tit. de Credito, disc. 111.

ROMANA LOCATIONIS VENE FERRI PRO PRINCIPE LUDOVISIO CUM RINUCCINIS.

Casus variè decisis per Roman. demum concordatus.

An & quando mixtura mutui veri, vel interpretativi reddat usurarium contractum locationis, & conductionis, live emptionis & venditionis, vel similem &c. Et quomodo in dictis contractibus locationis & conductionis, vel emptionis & venditionis, & cadat usura.

Et an mutuum necessarium, quia nempe promittat quis & se obliget certam summam mutuarè, vel ab alius mutuari facere, reddat licitas accessiones, vel alius lucrum, & excuset ab usura.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti series.*
- 2 *Quod mixtura mutui reddat usurarium contractum locationis & conductionis, vel emptionis & venditionis, etiam justitia pretis, seu personis accedente.*
- 3 *Contrarius verus ubi contractus est justus & de ratione.*
- 4 *Sine mutuo vero, vel interpretativo non datur usura.*
- 5 *An & quando in cambio detur mutuum, & successivè usura, remittit.*
- 6 *An propter obligationem mutuari licet percipere lucrum & accessiones, & n. 8.*
- 7 *In usuris attendi utri verè substantia, non autem formula verborum.*
- 8 *Fideiussor, vel assecutor potest recipere mercedem, & ita procedi quod dicitur, n. 6.*
- 9 *De dila mercedis taxa & privilegii.*
- 10 *An licet cum pecunia anticipatè soluta conducere operarios, cum obligatione debito tempore operas prestandi.*

- 11 *Et an liceat dare pecuniam pro anticipata venditione fructuum recolligendorum.*
- 12 *Utilitas mutuanis absque damno mutuaris, vel eorum non causat usuram.*
- 13 *Quando adesse possit usura in casibus, de quibus, nu. 10. & 11.*

DISC. IV.

In contractu locationis & conductionis, seu appalut venè tertè in sulze liaz ad decennium inter Nicolaum Ludovisium modernum Plumbini Principem, & fratres de Rinuccinis, cum diversis pactis & capitulis, illo praesertim, quod dicti de Rinuccinis tenerentur dare, seu ut vulgo inter negotiatores dicitur *prestare*, aut *prestari* facere ab aliis sub cambiis dicto Principi seu. 175. m. atque in quæto anno ptesari appalut, vel de facto, vel concorditer ille dissolutus esset, pluribus exinde exortis controversiis, introductaque causa in Rota, juxta seriem magis distinctè enarratam in hac eadem causa sub tit. de Regalibus ad materiam mineralium disc. 117. plures in hujusmodi controversie disputationibus incidit articuli, istam praesertim usurariam materiam concernentes, potissimè verò ille, an contractus locationis & conductionis habens ad mixtum mutuum, vel e converso contractus mutui veri, vel interpretativi habens ad mixtum alium contractum locationis & conductionis, seu emptionis & venditionis, vel similem, redoleat usuram, necne.

In quo articulo, quamvis varii varia dixerint, plerisque quorum antesignanus est Geminian. conf. 15. adeo tenaciter credentibus mutuum nullam alterius contractus mixturam habere posse, quod etiam si locatio & conductione, vel respectivè emptio & venditio pro justo pretio fieret absque aliqua mutuarii lasione, vel praevio, adhuc tamen intret usuraria infectio, quasi quod illa necessitas, qua mutuaris ratione mutui praerit ad vendendum, vel locandum mutuatori, five e converso ad emendum, vel conducendum ab illo, dicitur mutui pretium, ideoque admittat illam gravitatem qualitate, qua in mutuo desideratur, ex divino oraculo, *Mutuum dantes nihil intellexerunt*, ut per Gemin. ubi sup. & alios apud Carvett. conf. 145. u. 10. add. ad dec. 119. post 1. vol. conf. Farin. cum aliis apud Leonard. de usur. q. 16. n. 12. & 13.

Nihilominus magis communis & recepta est contraria opinio, qua antesignanus habet Abb. conf. 16. ut scilicet id pendeat à justitia, vel respectivè injustitia alicuius contractus cum mutuo admixti; Si enim talis contractus pro justo pretio, & ad limites justitiae commutativè initus esset, ita ut mutuator in aliquo locupletatus cum mutuarii damno, & iactura non remaneret, tunc nulla inerat usuraria infectio, consistens in lucro mutuantis, & respectivè damno mutuaris, unde hoc ultimo praesertim cessante, nulla superpetit ratio, cur mutuator, qui gram & benevolum officium mutuatorio praestat, deterioris conditionis esse debeat quocumque altero extraneo, ut firmant Covar. lib. 3. var. 2. n. 5. Rubens conf. 20. n. 3. & segg. Mantica de iacit. lib. 8. tit. 18. num. 19. Menoch. conf. 109. scribentes apud Farinac. conf. 191. lib. 2. num. 16. 24. & 27. cum segg. late Mastrell. dec. 106. n. 7. & segg. Castill. dec. 143. num. 1. & 2. Millin. dec. 83. alias dec. 119. post 1. vol. conf. Farin. 117. his & aliis allegatis habetur etiam firmatum d. disc. 117. sub tit. de Regalibus, quoniam theorica est verissima, qua admittitur in omnibus decisionibus in causa hinc inde dicitur sub diebus 23. Martii 1639. 2. Maji 1659. 20. Februarii, & 26. Novembr. 1660. coram utroque Vespotio, quatum tres moderniores sunt impressae post collationes Boneni dec. 63. 71. & 82. & tertia & quarta sunt repetitae dec. 44. & 49. post Zuff. de legit. processus, & admittentur quoque per scribentes hinc inde.

Unde propterea questio erat magis facti, & applicationis quam iuris, ideoque scribentes pro conductoribus, qui erant etiam mututores, quibus Rota olim loco adhaerit, pro sublinendo contractu potissimum, ac totum fundamentum constituebant in cessante applicatione dictae theoricae, seu distinctionis ad casum; Tum quia dicta questio procedit cum praesupposito mixtura mutui cum alio contractu locationis, & conductionis, vel emptionis, & venditionis respectivè, quod mutuum verum, vel interpretativum utpote essentialiter requiritur usura, & sine quo illa non datur ex copiose collectis in 2. dec. 2. Maji 1659. dec. 63. post Bonendum num. 13. dicti scribentes mordicus negabant, eo quia dicta summa pecuniarum scutorum 175. m. in conven-

tionem deducta erat sub titulo, seu contractu cambii, omnino diverso ab illo mutui.

Tum etiam quia negabant alterum requisitum injustitiae pretii, quod ex hac parte locatoris iniustum, atque intuitu mutui diminutum praetendebatur, & super quo maior, ac tota inspectio fuit, an scilicet pretium venae esset justum necne, quod cum penderet à subjecta materia, seu peculiari natura hujus fodinae, & materiae mineralis, idcirco de hoc tanquam de puncto principali causa actum fuit in propria sede, seu materia mineralium sub dicto tit. de Regalibus ad 70. disc. 117. Quo verò ad dictum alterum punctum, an scilicet promissio dandi, vel dari faciendi pecuniam sub cambiis, contineret mutuum verum, vel interpretativum, de illo in hac eadem causa habetur actum in propria materia sub tit. de cambiis, disc. 24. ubi, ac etiam in Romana cambiorum de Valentibus disc. 1. & in aliis habetur, in contractu cambii obliqui, juxta modum quo frequenter fieri solet, etiam mutuum expressum & verum contineri. Quinimò & in cambio directo adesse posse mutuum implicitum, seu interpretativum, quando scilicet pretium alicui taxetur inter partes, & ex conventionem, in qua ratione longioris temporis pretium sit alteratum, ut ibi.

Verum quia scribentes pro conductoribus, quibus etiam aliqui ex Judicibus adhaerebant, ultro progrediebantur pro usuraria qualitate excusanda, etiam ubi mutuum adesset, atque concurreret injustitia pretii, ratione scilicet obligationis, ad quam idem conductores se adstrinxerant, mutuarii, vel mutuari faciendi adeo magnam pecuniam summam, quasi quod licite pacifici valeant de aliquo lucro, non tanquam premio mutui, sed tanquam pretio, seu mercede recompensativa dicti oneris, ac etiam damni, vel incommodi, quod ex huiusmodi obligatione resultare potest.

Hinc proinde scribentes pro locatore dicebam quod istud elatum erat aequivo cum in applicatione hujusmodi proportionis alioquin in suis casibus vera, sed in hac facti specie omnino incongrua. Proceidit enim; non in ipso mutuatorio, qui utrunque contractum proprio nomine, & ad propriam utilitatem gerat, quoniam tunc in foro externo, in quo non admittuntur illae instantaneae, & metaphysicae distinctiones, seu operationes intellectus, qua admittuntur in foro interno, juxta deducta discursibus praecedentibus, esset ita reducere eundem ad meram formalitatem verborum, qua etiam de ipso jure civili in hac usuraria materia omnino damnata est, ad tex. in l. finali, C. de usuris, quem in suis terminis anathocismi, seu conversionis usurarum in sortem ad effectum obtinendi usurarum usuras, ceteris deductis plene, & magistraliter exonat Rota apud Melin. dec. 409. alias 301. par. 5. rec.

Dicta enim propositio, quoties tamen premium sit ad limites justitiae commutativè oneri proportionatum, nunquam recipienda est in ipso mutuatorio, sed in eo qui, citra fraudem & collusionem, sit mutuaris fideiussor, vel expromissor, seu assecutor, unde cauda est, quod mutuatorem inveniat, eique pecunia creditur alius non credenda ob fideiussoris, vel assecutoris fidem & idoneitatem, quam creditor potius sequi dicitur. Licet enim mutuo desint nimium rigorosi censes, negantes etiam in fideiussoribus, vel sub propria fide & obligatione approbatoribus aliquid lucrum, quasi quod istud officium gratuito, & ex charitate impartiri debeat; Nihilominus magis communis, & recepta est in contrarium, cum dicta moderatione premium justae & aequatae, ut per Mantica de iacit. lib. 1. tit. 6. n. 6. Sured. conf. 306. Apont. conf. 19. lib. 2. Rota apud Grever. dec. 66. & dec. 161. ibique Ad den. & dec. 679. par. 1. dixer. Leonard. de usuris qu. 23. nu. 31. Duard. de censibus, §. 3. qu. 13. nu. 20. & 21. & ceteri communiter.

Quod docet quotidiana praxis in campforibus, alifque idonei negotiatoribus facientibus cedulas bancarias pro ementibus castra & bona à Congregatione Baronum, five pro Titularibus, & provisis de Episcopatus & beneficis, praesertim ultra montes, ac etiam moderniori tempore frequentius in Italia, pro assecuratione pensionatorum, ad determinatum, vel indeterminatem tempus, quoniam huiusmodi dultis datur provisio, qua licet juxta communem usum regulariter sit ad rationem duorum pro centenario, attamen potest esse plus & minus juxta maiorem, vel minorem probabilitatem periculi cui cedulilla se exponit; Atque isto casu, quemadmodum debita recompensa, seu mercede conveniri potest in pecunia, ita non in specie eam obtineri occasione locationis, & conductionis, seu alterius contractus, cum aliqua iusti pretii alteratione, dummodo alteratio sit dictae mercedi proportionata, secus si incon-

grua, juxta distinctionem, quæ in his specialibus terminis affectus casualis facti per fideiussorem cortellectivè ad fideiussorem factam, vel faciendam, habetur per Rotam apud Gregor. *dicta dec. 161. & dec. 76.* Atque de dicta mercede cedulæ, ejusque varia taxa, seu conventione, juxta majorem, vel minorem periculum probabilitatem, habetur in dicta Romana cambiorum de Valentibus *sub tit. de cambis, disc. 2.* ubi de eisdem mercedis, seu provisionis portio ritate & privilegio.

Ex dicta vero distinctione, juxta quam mutui & alterius contractus mixtura regulanda est, resultat decisio questionis, in qua plerique se involvissent videntur, circa eas conventiones, que tam in Italia, quam extra sunt nimium in usu, quod scilicet anticipatè, præsertim hyberno tempore rusticis, & laboratoribus dantur pecuniæ, seu ejus loco frumentum aliæque victualia, sub obligatione præstandi operas in secundis getibus, seu aliis in propriis agris & fundis colendis; Plerique rigorosè opinantibus id prohibitum, ac illicitum esse, quæ quod etiam in casu conventionis pro justo pretio, seu justâ mercede, adhuc illa coarctatio libertatis ex mutuo resultans usuram redeat, ut habetur apud Molin. *de contrah. q. 209. & 210.* Facchin. *lib. 2. contr. cap. 54. & alios apud Leotar. q. 16. nu. 13. & 14.* Verum in contrarium est verior, & magis communis juxta auctoritates superius allegatas, & hujus cause decisionis, de quibus patet supra, quoniam data justitia, & sinceritate, ita ut mutuum, seu anticipata solutio non sit causa diminutionis solitæ mercedis, & prout currit cum eis, qui de tempore laboris, & operam eam recipiunt, justum & rationabile non est, ut qui istud charitativum officium impendit, anticipatè solvendi, ac penitiosè tempore subveniendi, deterioris conditionis esse debeat quocumque tertio tale officium non impendente, ut apud eundem Leotar. *d. q. 16. n. 24. & seq. licet rusticis in hoc fiti ingratum.*

Quod cum eadem distinctione procedere, ac recipiendum esse semper credidi & consuli in mixtura mutui cum altero contractu emptionis & venditionis, quia nempe rusticis, seu facientibus artem agrariam, aut habentibus vineas & oliveta, dentur anticipatè, præsertim in penitioso tempore, pecunia pro frumento, vino, vel oleo recolligendo; ipsi mutuatori, seu anticipatè solventi vendendo, quoniam nisi dicta anticipata solutio causet justum pretii diminutionem, ac mutuatarii damnum, nulla urget ratio, quæ id prohibeat, vel illicitum reddat; Quoties potius in contrarium urgent, nemum ratio communis usus qui in proposito attendendus est tanquam interpretativus, non autem canonizativus, nec aliis illiciti, & usurarii, ex deductis in Firmiana *disc. 1.* Sed etiam altera potentior ratio charitatis exercenda cum istis rusticis & operariis, vel etiam artem agrariam exercentibus, seu vineas & oliveta habentibus, pro quorum necessaria cultura hoc subsidio indigent; Licet enim ex hujusmodi conventionis in mutuatore resultat utilitas, quod reddatur tamen de hujusmodi victualium emptione, ac prælatione supra alios, nihilominus hæc accessoria, seu accidentalis utilitas, quæ mutuatori resultat, non habetur in consideratione, quoties ea nullum damnum causat mutuatario, nisi circa restrictionem dictæ libertatis, quæ non videtur considerabilis, vel rectè compensata est cum majori utilitate, quæ reportatur ex dicto præventivo subsidio tempore penitioso, sicuti conversò si mutuatarius ex mutuo magnum utilitatem reporter, non exinde mutuator, cessante hæc interesse accessionum justificativo, istas recipere potest, quoniam attenditur interesse mutuantis, non mutuatarii, ut scripsit hoc ead. tit.

Usuræ autem suspicio, seu periculum in hujusmodi casibus adesse potest, ac frequenter solet, in casu quo mixtura operum, seu ferum emendarum pretium de tempore hujusmodi anticipatæ solutionis taxetur, juxta casum, de quo plene agit Masstril. *dicta dec. 106.* quæ videtur in materia magistratilis, in eo tantum apud nos juxta Curie opiniones non recipienda, quod mutuatori, vel anticipato solutori decernatur pro pecunia soluta interusura. Et tunc resolutio pendere videtur a terminis text. in *c. in Civitate, & c. finali de usuris, in* scilicet taxa, tanquam per speciem ejusdem transactionis perierit incerto futuro pretio majori, vel minori sit justa, & verisimilis, ita ut ad utriusque æquale commodum, vel incommodum se habere possit necne; Quæ autem in ista causa d'icebantur de usuraria infectione procedebant attentis terminis juris, ac loquendo, quod dari potest circa deprivatam intentionem foverandi præsertim in viris ad nobilibus non præferendam.

Uit ista causa concordata, neque alia se obtrulit occasio agendi de hoc articulo mixtura mutui cum alio contractu emptionis, & venditionis, vel locationis, & conditionis, videtur tamen quod hic tradita distinctio, sit vera, recteque procedat.

ROMANA CESSIONIS USURARUM PRO HIERONYMO CLEMENTINO CUM FRANCISCO CENSATO.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus pro Hieronymo.

An Christianus cessionarius Judæi exigere possit usuram judaicam, quæ per ipsum Judæum cedentem à debitore invertitur, etiam in judicio exigi possent; Et an usurarum Judæorum excedere possint duplum sortis.

S U M M A R I U M.

- 1 Falsi series.
- 2 Debitor cessus liberatur solvendo cessionario id quod ipse solvit.
- 3 Declaratur, quando id non procedat, sed teneatur ad totum.
- 4 An usura excedere possint sortem.
- 5 De modo judicandi neohæretico, vel pragmatice.
- 6 Usura sunt illicita, & damnata etiam in Judæis.
- 7 De dicto Deuteronomii, non foveraberis fratri tuo, sed alieno.
- 8 Quod de facto exigant ex permissione Pontificis.
- 9 Derivatio ob quam id toleratur.
- 10 Judæi conversi ad fidem non possunt exigere usuram innoxiam, & exactas debent restituere.
- 11 Christianus cessionarius Judæi non potest exigere usuram.
- 12 Fautor, consultor, & cooperator usurarium peccant.
- 13 Donatarius, vel cessionarius usurarii non potest usuras exigere, vel retinere.
- 14 De ratione, ob quam Christianus in usuris Judæicis non debet se ingerere.
- 15 De actione negotiorum gestorum, vel de in rem verso, quando locum habeat.
- 16 Quando intrent dictæ actiones, necne.
- 17 Ad materiam text. in l. incivile, Cod. de furt. Et quando domina liceat vendicare rem suam à tertio non re-soluto pretio.

D I S C. V.

Cum Hieronymus ob mutuum scutorum mille sub usuris ad solitam rationem 18. pro centenario esse debitor bancherii hebræi, ultra dictam sortem, in aliis scut. 3. mil. citaret ex causa usurarum, Franciscus ab ejusdem bancherii defuncti hæreditibus mediante solutione scut. 1800. hujusmodi crediti cessionem in ampliora reportavit, ejusque vigore dictum Hieronymum in processu executivo in vim obligationis camelalis pulsavit coram A. C. coram quo ipsius rei conventi defensores excipiebant solum de beneficio debitoris cesso adversus cessionarium competere ex dispositione text. in l. per diversas, & l. ab Anastasio, Cod. mandati, ut scilicet debitor à debito quamvis majori liberationem reportet, offerendo cessionario summam per ipsum solutam cedenti pro cessione reportanda, cum aliqua majori recompensa, ex DD. communi, & probabilis sensu præstanda, in compensationem periculi, & incommodi, cui cessionarius, ita se submisit, Giurb. *dec. 117.* Mangil. *de evict. q. 79. n. 10.* lare *Rot. dec. 44. n. 9. par. 1.* Roceni. Capry. *Larr. cons. ult. 144. num. 32.* ubi quod valutur in quarta parte; Cumque Judex in hujusmodi exceptione attendenda difficultatem haberet, ex eo quod prædictam legem dispositionem oportet em-nam in odium redemptorum litium, locum habeat, ubi agitur de iustis litiosis, & incertis, non autem de certis, & liquidis, Giurb. *dicta dec. 117.* Apont. *cons. 77. lib. 1. Rot. dec. 274. par. 3. recent. dec. 126. post Cenc. de cens. dec. 147. n. 32. par. 11. recent.* & in aliis, ac habetur frequenter in sua materia *sub tit. de credito, l. deico super hoc puncto, & argue ad hujusmodi difficultatem superandam, ex parte rei conventi requisitum sui.*

Quam-

Quamvis autem, his terminis retentis, ego probabilius dicerem, etiam cum sensu veritatis, prælatæ difficultati locum non esse, sed exceptionem admitti debere, quamvis dicta conclusio, seu prælatum legum limitatio regulariter vera sit, ex eo fundamento, quod sub questione est inter DD. præsertim modernos, an hujusmodi hebræorum usura ipsam sortem excedere possint. Quoniam *Surd. conf. 302. n. 1. cum sequent. & per tot.* affirmativam favore hebræi creditoris plene, ac doctè de more substat. Contrarium vero sententiam substatin Facchin. *lib. 10. contr. cap. 65.* Roderic. *de annuis redditibus,* & ceteri plene deducti per Manentem *conf. 148. lib. 2.* ubi ex professo confutat dictum conf. *Surd.* idemque substatin Vermigliol. insignis hujus curiæ *Advocatus conf. criminal. 302.* Unde propterea dicebam, quod quidquid esset de unius, vel alterius opinionis veritate, cui integrum locum relinquere profitebar, dum cause necessitas non exigebat, inhærendo nimium commendabili Curie stylo non evagandi in superfluis, ac extra cause necessitatem, dum occasio non dedit id particulariter, ac forniciter disputare; Attamen ex præmissis negari non poterat dictum usurarum excessum ultra sortem esse dubium, dum major autoritatum calculus negativæ opinionis assistere videbatur, ideoque non eramus in casu limitationis, sed potius regulæ.

Verum quia hoc motivo retento oportebat solvere scuta bis mille, nempe mille pro sorte, & alia mille pro usuris, in quibus ad ratam sortis nulla cadebat controversia, potissimè quia excessus scut. 200. ultra summam à cessionario solutam, retento etiam rigore regulæ, adhuc congrua recompensa dicebatur juxta prædictæ regulari rationabilem modificationem; Hinc proinde ingenium magis acendo, in mentem venit usurarum solutionem in totum evitare, atque liberationem à debito cum sola solutione sortis obtinere; Atque talis fuit eventus cause ex istius bono fato, quod illa tractaretur coram iudice ingenioso, neohæretico magis quam pragmatice, per terminos, & principia juris, ut fieri ab omnibus debet, magis procedente. Quod aliis dubio sperari non potuisset, si casus ad illud causam tractari coram iudice merè pragmatice, ob defectum specialium, seu individualium auctoritatum, quæ juxta frequentioremodum absum attendi solum solent, non curato, an sint bene, vel male fundatæ, & an congruè applicentur ad casum, necne, qui abusus cum meo intolèrabili stomacho adeo inolevit, ut frequenter prædicaverim, Doctorem etiam levis armaturæ dicta, quamvis incidentia, maleque fundata, nescium in verbis, sed etiam per argumentum à contrario sensum, vel per subintellectum attendi, quo nil absurdius.

Dicebam igitur, etiam cum sensu veritatis, quam Judex ut supra admisit, quod licet ipse hebræus cedens dictas usuras exigere possit, Nullatenus tamen id permittendum est Christiano cessionario, ideoque iste erat unus ex casibus, in quibus ob immutationem qualitatis personæ, exceptio tum liquidem esse usuras ipotè juris divino, & naturali plene collectis haberetur apud Marquard. *de judic. c. 11. nu. 3. dec. 57.* Ubi occasione disputandi an Princeps secularis, inconsulto Romano Pontifice usuras hebræis permittere possit, satis eruditè, & elaboratè; tanquam super problemate à pluribus doctis viris disputatio coram Duco Sabaudie, de hoc agit, cum aliis per Manentem *conf. 148. post de 3. Leotar. de usuris, lib. primo cap. 7. art. 8. consecr.* ac etiam magistratibus Rota apud Merlin. *decis. 409.* alias *dec. 301. par. 5. recent. ex nu. 31. ad fin.* ubi satis bene expenduntur illa Deuteronomii verba cap. 23. *Non foveraberis fratri tuo, sed alieno, scilicet illud verbum, sed alieno posse, derivet ex textu ipsius Moyse, vel potius sit additè eruditè probatur.*

Et quamvis defacto, etiam in Urbe, ex Summi Pontificis permissione, sub certis taxa, & modis Judæi hujusmodi usuras extorqueant, atque à Christianis etiam invitis exigant, quod ex Apostolica etiam permissione sub Sixto V. ubi in fine regulariter ejusdem Pontificis licentia, & habetur particulariter actum *disc. sequenti;* Nihilominus hujusmodi tolerancia, seu non prohibitio provenit ex eo quod cum hujusmodi persona sint extra gremium Ecclesiæ, eorumque falus ex defectu fidei desperata sit, ideoque Ecclesiæ sollici-

ta non est de eorum salute, cujus tanquam in casu desperato, donec ad fidem convertantur, nullam curam habet, ut advertunt Giballin. & ceteri supra allegati, Riccioli *de jure personarum extragremium Ecclesiæ, 19. n. 5.* Vermigliol. *conf. 300. & communiter.*

Hinc proinde sequitur, quod si Judæus ad Christianam fidem convertatur, ex tunc usuras inexactas exigere prohibetur; Quinimò de stricto jure, etiam exactas, quatenus ejus vites suppetant, restituere tenetur debitori certo, et si debitoribus sunt incerti, debet restituere Ecclesiæ universali, & ad dispositionem Papæ, qui tamen eas aliquando solet eisdem in toto, vel in parte condonare, ne ex isto motivo à fide avertantur, Azor. *instit. moral. par. prima lib. 3. c. 22. de judicis, vers. decimo septimo queritur;* Unde prodit apud vulgus antiqua traditio, fabulæ speciem habens, quod ideo Judæi ad fidem non convertantur, quia nolunt bonis exposcari, id facturi, si bonorum retentio eis permitteretur, quasi quod eis fiat spoliū, quod est fabulosum, quamvis de rigore juris id fieri posset, & deberet.

Si ergo ipsimet Judæi directi creditores, & cedentes, in quibus in statu Judaismi jam radicatum est jus, seu actio hujusmodi usurarum, postquam effecti sunt Christiani, illas exigere prohibentur, quinimò de rigore juris, ex dicta causa temperato, & non observato, etiam exactas restituere; Multò magis dicendum est quod Christiano in statu fidei voluntariè hæc illicitam, & peccaminosam acquisitionem facienti id permittendum non sit.

Considerabam præterea in hac usutaria materia, non solum peccare committentes, & exigentes usuram, sed etiam mediatores, cooperatores, consultores, & alias quomodolibet concurrentes, ut in specie usurarum judicaturum, Azor. *dicto lib. 8. par. 1. cap. 22. vers. in hac questione, Manente de hoc conf. 148.* qui alios refert, & generaliter Morales, ac ceteri communiter, unde propterea in disputationibus habitis in casu, de quo *disc. seq.* Mihi Hebræorum Universitatis Advocato, per aliquos Morales objiciebatur, quod in peccato essem, Judæorum partes tuendo, licet non bene diceretur ex rationibus, de quibus ibi.

Prout vetius est, ac magis communiter receptum, usurarii donatarium, vel successorem, seu alius cessionarium non posse tuta conscientia usuras exigere, vel exactas retinere, etiam si sit titulo oneroso acquirerit, sciendo usurariam qualitatem, quoniam est consovere peccatum, atque scienter accipere à non domino rem alienam, adinstar acquirentis à fure scienter bona furata, Less. *de just. & jur. lib. 2. cap. 20. dub. 24.* Lugo *de just. & jur. tit. de mutuis, & jurisdisposit. 25. sect. 11. n. 213. & 226.*

Alia etiam ratione ponderata, quod ita de facili, sub nomine, & pallio Judæorum, ipsi Christiani callidi, & depravati foveratores hujusmodi judaicam, ac adeo excessivas usuras exercere possent, fingendo scilicet mutuum à bancherio Judæo fieri, atque longo tempore usuras decurrere, deindeque hujusmodi cessionem effingere, ut ita directè eas exigere valeant, cum potentiori brachio, quam sit illud Judæorum, unde ex pluribus dicebam hæc videri genuinam veritatem.

Excitato motivo, illico apud iudicem plarium habente, actor plurium Advocatorum primi nominis consilium desuper in congressu, juxta stylium, petiit, sed conclusum fuit, motivum esse solidum, & inevitabile, solumque Ronconius in parte tamen doctrinali tantum verè doctissimus, magnus Advocatus, ad effectum recuperandi sortem id quod pro hujusmodi cessione obtinenda solutum fuerat, quodque ab ipso reo convento ab initio offerbatur, imò contendebatur recipi debere, ut supra; Excitavit motivum actionis negotiorum gestorum, sive alterius de util in rem verso, quasi quod actor nimium utile negotium pro reo gesserit, illum ita liberando à longe majori debito scutorum 4000. & ultra cum sola summa scut. 1800. juxta terminos textus in *s. igitur secundo, Instit. de obligat. quæ re contrahuntur, ubi Aretin. & ceteri, omniumque latius modernus Harprecht, Et de qua actione negotiorum gestorum, vel de in rem verso habetur plurius actum sub tit. de credito, præsertim in Romana pecuniaria de vinearum, & admittunt in suo casu DD. de quibus infra.*

Facilis tamen solutionis fuit obiectum; dicebam etenim, etiam cum sensu veritatis, motivum in ordine ad actionem negotiorum gestorum rectè suffragari posse, quando actor sincerò animo, & ex motivo charitatis, seu dilectionis id egisset in gratiam debitoris, ut ejus usque negotium gereret, eumque à graviore onere sublevaret, Secus autem dum negotium gessit, principaliter ad propriam utilitatem, & locupletationem, in odium, & gravamen debitoris, cui ita trans-